

Handläggare
Hillevi Andersson
Telefon: 08-508 25 244
Maja Bjarneby
Telefon: 08-508 25 207

Till
Socialnämnden
2020-02-18

Språkplikt – Deltagande i grundutbildning i svenska för rätt till försörjningsstöd

Förvaltningens förslag till beslut

Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remiss från kommunstyrelsen om språkplikt – deltagande i grundutbildning i svenska för rätt till försörjningsstöd

Lena Lundström Stoltz
förvaltningschef

Gunilla Ekstrand
avdelningschef

Sammanfattning

Regeringen föreslår i en promemoria att det införs ett tillägg i 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) om att den enskilde vid behov ska delta i grundutbildning i svenska för att anses stå till arbetsmarknadens förfogande, en så kallad språkplikt för den som uppbär försörjningsstöd. Mot bakgrund av svårigheter för många utrikes födda att inträda och etablera sig på arbetsmarknaden menar regeringen att lagändringen är motiverad.

Förvaltningen ställer sig positiv till regeringens förslag, vilket i praktiken sannolikt innebär att incitamenten för att delta i språkundervisning för den som uppbär ekonomiskt bistånd ökar, vilket i sin tur torde leda till att fler individer närmar sig arbetsmarknaden. Socialtjänsten i Stockholms stad tillämpar redan idag delar av vad som föreslås i lagändringen. Förvaltningen anser att det bör finnas utrymme att göra individuella bedömningar vad gäller hur språkplikten ska tillämpas i varje enskilt fall samt att språkundervisning i många fall även behöver kombineras med andra arbetsmarknadsinsatser och utbildningar som ökar anställningsbarheten hos den enskilde, i syfte att möjliggöra förutsättningar för ett hållbart och långsiktigt arbetsliv.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har överlämnat ärendet på remiss till stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, utbildningsnämnden, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd samt Södermalms stadsdelsnämnd för yttrande senast den 19 februari 2020.

Ärendet

Regeringen och dess samarbetspartier vill att det införs en språkplikt som krav för rätt till försörjningsstöd. En promemoria med lagförslag har därmed skickats ut på remiss.

I enlighet med portalparagrafen 1 kap. 1 § socialtjänstlagen ska frivillighet och självbestämmande genomsyra all verksamhet inom socialtjänsten. Det innebär dock inte att det inte går att ställa krav på den som söker försörjningsstöd. De krav som ställs ska anpassas till förhållandena i det enskilda fallet och socialtjänsten behöver alltid göra en individuell bedömning av individens behov och förmåga.

Enligt 4 kap. 1 § första stycket socialtjänstlagen har den som själv inte kan tillgodose sina behov, eller få dem tillgodosedda på annat sätt, rätt till bistånd från socialnämnden för sin försörjning. Enligt paragrafens andra stycke anges att den individ som inte kan försörja sig men som kan arbeta har rätt till försörjningsstöd om denne står till arbetsmarknadens förfogande. I promemorian föreslås att det i det andra stycket införs ett tillägg om att den enskilde vid behov ska delta i grundutbildning i svenska för att anses stå till arbetsmarknadens förfogande, en så kallad språkplikt. Syftet med lagändringen är att öka drivkrafterna till att delta i språkutbildning och därmed också förbättra möjligheterna för utrikes födda med bristande språkkunskaper att få ett arbete och etableras i Sverige. Lagändringen föreslås träda i kraft 1 januari 2021.

Sveriges kommuner och regioner har genomfört en enkätundersökning med 32 kommuner där det framgår att krav på deltagande i SFI-undervisning ställs om det ingår i etableringsprogrammet hos Arbetsförmedlingen eller om det bedöms vara den bästa åtgärden för en individ att närma sig självförsörjning.

Vidare föreslås i promemorian att Socialstyrelsen ska få i uppdrag att utreda förutsättningarna för att komplettera den statistik som socialnämnderna redan idag är ålagda att lämna, vad gäller ekonomiskt bistånd och kommunala arbetsmarknadsinsatser, med

uppgifter om deltagande i grundutbildning i svenska. Socialstyrelsen föreslås även få i uppdrag att följa hur kommunerna tillämpar bestämmelserna om språkplikt.

Promemorian hanterar även frågan om föräldralediga som uppbär kompletterande försörjningsstöd. Regeringen pekar på ett behov av att fler föräldralediga med ekonomiskt bistånd behöver anpassade arbetsmarknadsfrämjande insatser såsom språkträning, redan under föräldraledigheten, i syfte att öka särskilt nyanlända kvinnors arbetskraftsdeltagande de första åren i Sverige. Regeringen har således beslutat att ge Socialstyrelsen i uppdrag att sammanställa och sprida exempel på arbetssätt och insatser som erbjuds av vissa kommuner och som riktas till föräldralediga som uppbär ekonomiskt bistånd.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts vid avdelningen för stadsövergripande sociala frågor. Det har behandlats i förvaltningsgruppen den 12 februari 2020.

Jämställdhetsanalys

Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Två av delmålen som regeringen formulerat och arbetar efter är att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomiskt självständighet, samt att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning och studieval.

Arbetsförmedlingens analyser av arbetsmarknadsläget visar att arbetsmarknadsetableringen går allt snabbare för personer som kommit till Sverige. För de som kom 2013 var drygt 45 procent förvärvsarbetande efter fem år. Motsvarande för de som kom 2009 var knappt 25 procent. Skillnaden mellan utrikes födda kvinnor och utrikes födda män är dock fortsatt mycket stor. Andelen män som får arbete är mycket högre än andelen kvinnor.¹ Det framgår av den kartläggning som Socialstyrelsen 2018 har gjort av socialtjänstens arbete med ekonomiskt bistånd ur ett jämställdhetsperspektiv att fler kvinnor än män har språkhinder som huvudsakligt försörjningshinder². Förslaget är därmed positivt ur

¹ Arbetsmarknadsrapport 2019, Arbetsförmedlingen

² Kartläggning av socialtjänstens arbete med ekonomiskt bistånd ur ett jämställdhetsperspektiv Delredovisning av regeringsuppdrag, 2018, Socialstyrelsen

jämställdhetssynpunkt då det kan bidra till att fler kvinnor närmar sig egen försörjning.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Under de senaste tio åren har både andelen i befolkningen och antalet hushåll som uppbär försörjningsstöd successivt minskat i Stockholms stad, samtidigt är det tydligt att biståndstiderna har ökat över tid. När biståndstiderna ökar minskar biståndsmottagarnas närhet till arbetsmarknaden och det är rimligt att anta att den enskilde i högre utsträckning behöver stöd som exempelvis arbetsmarknadspolitiska åtgärder eller andra kommunala arbetsförberedande insatser, såsom exempelvis språkundervisning, för att närma sig självförsörjning genom ett eget arbete.

Förvaltningen är således positiv till att språkundervisning ska ses som en del i att stå till arbetsmarknadens förfogande vilket i praktiken sannolikt innebär att incitamenten för att delta i språkundervisning för den som uppbär ekonomiskt bistånd ökar, vilket i sin tur torde leda till att fler individer närmar sig arbetsmarknaden. Av samma anledning är förvaltningen även positivt till att Socialstyrelsen får i uppdrag att sammanställa och sprida exempel på arbetssätt och insatser vad gäller exempelvis språkträning som riktas till föräldralediga som uppbär ekonomiskt bistånd.

Förvaltningen vill dock poängtera att socialtjänsten i Stockholms stad redan idag tillämpar delar av vad som föreslås i lagändringen. Den som söker försörjningsstöd och som är arbetsför deltar i de allra flesta fall i den kommunala arbetssökarverksamheten Jobbtorg Stockholm. Vid Jobbtorget upprättas en individuell planering med målet att närma sig en egen försörjning. För de individer där språkundervisning bedöms vara ett viktigt steg för att närma sig arbetsmarknaden och egen försörjning är SFI-undervisning vanligtvis en del av planeringen. Den planering som görs vid Jobbtorget stäms av med ansvarig stadsdelsförvaltning, då det är stadsdelsförvaltningarna som prövar rätten till bistånd i enlighet med kravet att stå till arbetsmarknadens förfogande. Förvaltningen menar att förslaget att införa ett krav om språkundervisning medför en tydlighet för medarbetare inom socialtjänsten såväl som för den sökande att deltagande i grundutbildning i svenska betraktas som en del av att stå till arbetsmarknadens förfogande.

Förvaltningen anser tillämpningen av språkplikten behöver vara flexibelt anpassad utifrån varje individs förutsättningar, bland annat när det gäller hur länge språkundervisningen bör pågå samt vilken nivå som är att betrakta som tillräcklig för att kunna anses vara redo

för att avsluta språkundervisning och istället vara aktivt arbetssökande på heltid. Det är rimligt att anta att här spelar bland annat tidigare utbildnings- och arbetslivserfarenhet en roll. Det är sannolikt att en individ med tidigare arbetslivserfarenhet inom vissa branscher kan ha goda möjligheter att få ett arbete utan att ha uppnått en viss nivå inom svenskundervisningen. Samtidigt kan en individ som saknar tidigare erfarenheter av studier ha utmaningar i att tillgodogöra sig undervisningen och därmed behöva mer tid samt även i vissa fall anpassade stödinsatser för att kunna tillgodogöra sig undervisningen. Det behöver således finnas utrymme att göra individuella bedömningar vad gäller hur språkplikten ska tillämpas i varje enskilt fall.

Arbetsförmedlingens analyser visar på att det råder en obalans på arbetsmarknaden mellan arbetsgivarnas krav och de arbetslösas utbildningsnivå och utbildningsinriktning. Det finns få arbetstillfällen som de med kort utbildningsbakgrund kan matchas till, utrikes födda personer är en särskilt utsatt grupp³. Förvaltningen bedömer mot bakgrund av detta att det finns stora behov av utbildnings- och arbetsmarknadsinsatser för personer som uppbär ekonomiskt bistånd och som står långt ifrån arbetsmarknaden. Språkplikten är ett led i att minska avståndet till arbetsmarknaden för utrikes födda med bristande svenskkunskaper. Det är förvaltningens mening att det dock är av stor vikt att språkundervisning anpassas och kombineras med andra arbetsmarknadsinsatser och utbildningar som ökar anställningsbarheten hos den enskilde, i syfte att möjliggöra förutsättningar för ett hållbart och långsiktigt arbetsliv.

Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remiss från kommunstyrelsen.

Bilaga

1. Språkplikt – Deltagande i grundutbildning i svenska för rätt till försörjningsstöd, S2019/05353/FST